

J.Nr.: 16/01074

Avgerð.nr.: 4

Dagfesting.: 21.desember 2016

Mál viðvíkjandi búplássi til borgara undir 67 ár við seinheilaskaða

Markamótsnevndini hevur fingið mál frá einari kommunu til støðutakan, dagfest 16. oktober 2016, viðvíkjandi umsókn frá apopleksiraktum borgara undir 67 ár um búpláss.

Upplýsingar í málinum

Kommunan upplýsir, at hon tann 20.07.2016 hevur fingið umsókn um búpláss á ellis- ella røktarheimi til borgaran.

Borgarin hevur fingið ein apopleksi tilburð (blóðtøpp í heilan).

Av øðrum upplýsingum í málinum framgongur, at borgarin má vera undir uppsýni allatíðina, og at borgarin hevur tørv á hjálp og røkt alt samdøgrið.

Uppáhald hjá kommununi

Kommunan heitir á Markamótsnevndina um at viðgera hetta mál vísandi til:

- 1) At talan er um eitt mál um markamót, sum skal viðgerast eftir § 5 stk. 5 í lög um heimatænastu og eldrarøkt v.m. í hesum føri markamót 3 sbr. markamótsskjalinum. Sambært punkt 4 – niðurstøða og tilmæli - eru kommunur og land samd um at meginreglan er, at kommunurnar hava ábyrgd av at veita fólkapensjónistum, sum hava tørv á støðugari røkt, búpláss, men kunnu í serligum føri víkja frá hesi meginreglu sambært § 14, stk. 2. Hinvegin hevur landið ábyrgdina av at veita persónum við týðandi likamligum ella sálarligum breki ella víðfevndum sosialum trupulleikum, og sum tørva hjálp og stuðul til vanligt dagligt virksemi, umframt möguliga røkt, búpláss sambært § 32e í forsorgarlögini
- 2) at persónar undir 67 ár við víttfevndum sálarligum ella kropsligum breki, í hesum føri seinheilaskaða sostatt eiga at fáa pláss á bústovni eftir § 32e í forsorgarlögini, soleiðis sum praksis eisini var áðrenn útleggingina a eldraøkinum.
- 3) at kommunan ikki hevur skyldu til at veita tilboð eftir § 14 stk. 2 í eldralögini til borgarar undir 67 ár. At § 14, stk. 2 í lögini sostatt er ein undantaksregla og tí er ikki talan um eina skyldu, men eina heimild at veita tilboð eftir hesi grein til borgarar undir 67 ár, t.d.
 - a) um kommunan út frá eini fakligari meting metir, at tørvur er á støðugari røkt og at pláss á røktarheimi saman við eldri røktarkrevjandi borgarum er besta og einasta loysnin
 - b) velur at raðfesta henda bólk
 - c) hevur ein yvirkapasitet

MARKAMÓTSNEVNDIN

- d) staðbundin viðurskifti tala fyrir hesum,
- e) umframt mögulig atlit til sjálvsavgerðarrættin

Til 1. Markamótsnevndin er samd í viðmerkingunum um ásetingarnar í lögini um heimatænastu, eldrarøkt v.m. og Markamótskjalið sum grundarlag fyrir avgerðini. Kortini metir nevndin – hóast stöðan hjá borgaranum eisini hefur eitt sosialt sjónarhorn – at í mun til forsgarlóginna er § 32 meira viðkomandi enn § 32 e. Seinast § 32 varð dagförd við lögtingslög nr. 129 frá 19. desember 2014, sást í viðmerkingunum (sí Lögtingsmál nr. 37/2014), at endamálið var at “*tillaga verandi heimild at veita persónum við týðandi avmarkaðum sálarligum og likamligum fórleika vordan bústað og virknistænastu*”, og at “*vardir bústaðir*” nú “*verður nýtt sum yvirskipað hugtak, ið fevnir um búfelagsskapir, sambýli og róktarbústaðir*”.

Til 2. Sama viðmerking sum til undir 1. omanfyri viðvíkjandi seinastu lógarbroytingini.

Til 3. Tað er rætt, at § 14, stk. 2, í Lögtingslög nr. 121 frá 2014 um heimatænastu, eldrarøkt v.m., orðar seg so, at í serligum fórum kann róktarheim ella eldrasambýli eisini hýsa øðrum róktarkrevjandi persóni enn fólkapensjónisti. Tað er skilligt, at slíkar orðingar kunnu leiða til ta fatan, at § 14, stk. 2, hervið hefur ásett eina skipan, har kommunalu tænasturnar mestsum eftir vild kunnu veita frávik treytað av atlitum, ið ikki einans hava at gera við borgarans tørv, men eisini slíkar fortreytir sum raðfesting og yvirkapasitet v.m. hjá kommununi sjálvari.

Ímóti hesum talar kortini, at tulkingin hjá kommununi fórir til eitt slíkt úrslit, ið Markamótsnevndin júst var ætlað at forða fyrir, nevnliga einum ógreiðum ábyrgdarbýti millum land og kommunur, har kommunur kunnu handla, men noyðist ikki at gera tað, við tí úrsliti, at bæði land og kommunu hava ábyrgd. Fyri borgaran verður rættarstøðan tá bæði ógreið og ógjøgnumskygd.

Markamótsnevndin heldur tí, at § 14, stk. 2, má tulkast í ljósinum av yvirskipaðu ætlanini aftanfyri lóginu, nevnliga at sleppa av við ógreiðu markamótini millum land og kommunur. Álið frá Trivnaðarnevnd Lögtingsins í lögtingsmáli nr. 64/2013 frá 18. mars 2014 og brotingaruppskotið millum 1. og 2. viðgerð, ið m.a. innihelt uppskotið til verandi § 5, stk. 5, sigur frá hesum.

Eisini kann vera víst á, at eitt berandi atlit í sambandi við útleggininga var, at borgarans tørvur heldur enn spurningurin um 67 ára markið skuldi vera avgerandi. Sí almennu lógarviðmerkingarnar, s. 22 undir yvirskriftini “Markamót [<http://www.logting.fo/files/casestate/13951/064.13%20U.t.%20ll.%20um%20heimatanastu%20elrarokt%20v%20m.pdf>, ”]

Í hesum ljósi má meiningin við § 14, stk. 2, verða at skila av og nágreina ein bólk av borgarum undir 67 ár, sum í mun til róktartørv er so sambærligur við róktarkrevjandi yvir 67 ár, at tað er rímiligt at javnseta hesar bólkar og – heldur enn at veita búpláss eftir § 32 í forsgarlóginni – geva teimum undir 67 somu atgongd til róktarheim og eldrasambýli eftir § 14, stk. 2, í lög um heimatænastu og eldrarøkt sum teimum yvir 67.

Avbjóðingin er síðan at nágreina henda bólk nærrí.

MARKAMÓTSNEVNDIN

Kriteriuni, ið síggjast í lógarviðmerkingunum, eru ikki serliga greið, men okkurt fæst kortini av vegleiðing. Undir yvirskiftini *Markamót millum bútilboð, veitt sambært hesi lóg, og bútilboð, veitt sambært forsorgarlögini*, s. 41, stendur

“Í hesum lógaruppskoti verður hildið fast við galldandi undantaksregluna um, at í heilt serligum föri kunnu borgarar undir 67 ár fáa bústað á røktarheimi ella eldrasambýli. Her verður serliga hugsað um fólk við kroniskum sjúkum s.s. Alzheimer, Sclerosu ella aðra neurologiska sjúku, sum viðföra, at tey eru røktarkrevjandi, ella fólk, sum eru doygjandi, sum ynskja at fáa eitt pláss á einum røktarheimi.“

Líknandi verður sagt á s. 48 undir serstóku viðmerkingunum til § 14, stk. 2:

“Ásetingin inniber, at røktarheim ella eldrasambýli í serligum fórum kunnu hýsa yngri borgarum, sum eru røktarkrevjandi og sum tórvu røkt alt samdögrið. Tað kann t.d. vera borgari sum fær eina demenssjúku áðrenn pensjónsaldur. Í slíkum fórum er týdningarmikið at taka atlít til, hvørji tilboð annars eru tók í økinum, bæði undir kommunalum og landsins myndugleika. Harafturat er týdningarmikið at taka atlít til ítökiliga tórvin hjá borgaranum og hvørji ynski hesin hevur í mun til bústað og tænastu.”

Um vit samanbera hesi atlít við ítökiliga málið og støðuna hjá umrødda borgaranum, so er spurningurin, um hann er fevndur av § 14, stk. 2, í lög um heimatænastu, eldrarøkt v.m. við viðmerkingum, ella um hann rættari eigur at fáa bútilboð eftir § 32 í forsorgarlögini.

Tað er ikki lätt at gera av, hvat niðara markið er fyri § 14, stk. 2. Kortini má vera greitt, at § 14, stk. 2, kann ikki hava verið ætlað at fevna um øll røktarkrevjandi undir 67 við demensjúku, sclerosu ella aðrari neurologiskari sjúku. Var tað ætlanin, so skuldi lógin verið orðað so, at kommunurnar eisini hava ábyrgd av øllum røktarkrevjandi undir 67 ár, tí tey røktarkrevjandi, ið eru undir 67 ár, og ikki hava onkra demenssjúku, sclerosu ella aðra neurologiska sjúku mugu vera rættiliga fá. Var hetta ætlanin, so gav tað ikki meining, at § 14, stk. 2, segði, at “í serligum föri kann røktarheim ella eldrasambýli eisini hýsa ørum røktarkrevjandi persóni enn fólkapensjónisti” (okkara undirstriking), og so gav tað heldur ikki meining, at eisini Markamótsskjalið er orðað so, at tilboð til borgarar undir 67 er eitt undantak til hövuðsregluna um, at kommunurnar einans hava ábyrgd av teimum røktarkrevjandi yvir 67 ár.

Sostatt noyðast vit at fylla lóginna út og meta um, hvørjir bólkar undir 67 ár liggja innan fyri ávikavist uttan fyri § 14, stk. 2.

Eftir okkara fatan er kjarnuðkið fyri røktarkrevjandi undir 67 ár, ið kunnu fáa búpláss eftir § 14, stk. 2, borgarar, ið hava sjúku, ið eldri fólk typiskt fáa, og sum er progressiv og degenererandi. Alzheimers og onnur slög av demensi eru mest vanligu sjúkur í so máta, ið elva til, at persónur gerst óafturvendiliga og alsamt meira røktarkrevjandi. Sclerosa á seinni stigi er annað dömi.

Apopleksi ella blóðtøppur í heilanum við heilaskaða sum fylgju – ella seinheilaskaði grundað á blóðtøpp – er ikki ein degenerativ sjúka sum hinár fyrr nevndu og setur eisini onnur krøv.

Í mun til ítökiliga málið má havast í huga, at ein sjúklingur, sum má vera undir støðugum uppsýni og hevur tórv á hjálp og røkt alt samdögrið, ikki egnar seg til eitt vanligt røktarheim, men heldur til eitt sertilboð fyri seinheilaskadd.

MARKAMÓTSNEVNDIN

At seinheilaskaði fevnir yvir serstakar diagnosur, ið eru ymiskar frá siðbundnum demenssjúkum, sæst aftur í, at tey aðrastaðni hava serligar deplar fyrir seinheilaskadd, har sjúklingarnir fáa viðgerð, ið er skraddaraseymað til teirra tørv.

Vit hava ikki slíkar deplar í Føroyum, men Almannaverkið hevur higartil við heimild í § 32 í forsorgarlögini varðað av búplássum til hendar bólk. Markamótsnevndin dugir ikki at síggja, at § 14, stk. 2, í lögini um heimatænastu, eldrarøkt v.m. hevur flutt hetta øki frá landi til kommunur.

Hóast undantøk kunna vera í einstøku diagnosuni, so tala praktisk atlit sum almenn regla eisini ímóti, at ein so serligur (yvirskipaður) bólkur sum seinheilaskadd skal fáa búpláss á kommunalu røktarheimunum. Hesi heim hava ikki nøktandi tilboð til hendar bólk, og hugsa vit um smærri tænasturnar kring landið, so er als ikki ráðiligt at bjóða sjúklingum við so serligum tørvi pláss í smærri skipanum utan móguleika fyrir spesialisering.

Niðurstøða

Markamótsnevndin heldur vísandi til forsorgarlögina § 32, at umrøddi borgarin – givið at upptökunevndin kemur til ta niðurstøðu, at hann hevur henda tørv – eigur at fáa tilboð frá Almannaverkinum um búpláss á heimi fyrir seinheilaskadd.

Bárður Larsen (form.)

Ása Olsen

Katrin Danielsen